

УДК 330.34+339.137

Кічук О.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємництва
та організації підприємницької діяльності
Одеського національного економічного університету

ІНОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

INNOVATIVE ACTIVITY AS A WAY OF INCREASING OF UKRAINIAN ENTERPRISES COMPETITIVENESS

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано сучасні наукові дослідження, присвячені питанню сутності інноваційної активності підприємств. Здійснено теоретичний аналіз систем показників визначення рівня інноваційної активності. Запропоновано показники, які дають можливість реально оцінити розвиток інноваційної діяльності підприємства та економіки загалом.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інновація, інноваційний розвиток, інноваційна активність підприємств, система показників.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы современные научные исследования, посвященные вопросу сущности инновационной активности предприятий. Совершен теоретический анализ систем показателей определения уровня инновационной активности. Предложены показатели, которые дают возможность реально оценить развитие инновационной деятельности предприятия и экономики в целом.

Ключевые слова: конкурентоспособность, инновация, инновационное развитие, инновационная активность предприятий, система показателей.

ANNOTATION

The article analyzes modern scientific research devoted to the issue of the essence of innovation activity of enterprises. A theoretical analysis of systems of indicators of the level of innovation activity determination is carried out. The indicators, which make it possible to really evaluate the development of innovation activity of the enterprise and the economy as a whole, are offered.

Keywords: competitiveness, innovation, innovation development, innovation activity of enterprises, system of indicators.

Постановка проблеми. Забезпечення конкурентоспроможності української продукції та економіки країни загалом неможливе без переходу на шлях інноваційного розвитку та активного поглиблення знань, забезпечення їх ефективного перетворення у наукоємну продукцію, товари та послуги. При цьому ключовою основою розвитку економіки є створення конкурентоспроможного на національному та міжнародному ринках продукту, здатного максимально задовольнити споживчі потреби, що є неможливим без залучення інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам інноваційного розвитку країни присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників: Ф. Агійона, С. Д. Ільєнкової, П. Н. Завліна, О.К. Казанцева, М. Кондратьєва, А. Кляйнкнехта, Я. Кука, Р. Купера, П. Майерса, Х. Менша, К. Оппенлендера, О. Пригожина, П. Ромера, Б. Санто,

Р. Солоу, Б. Твісса, М. Хаммера, П. Хоувітта, К. Фрімена, Й. Шумпетера та ін.

Незважаючи на суттєві результати наукових здобутків, слід зазначити, що низка теоретичних і практичних питань потребує подальшого вивчення та аналізу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Гостра необхідність підвищення конкурентоспроможності вимагає визначити зміст інноваційної діяльності та розробити систему показників для характеристики інноваційної активності підприємств.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити економічну сутність інноваційної активності підприємств та розглянути основні погляди щодо системи оцінки інноваційної активності, що дасть можливість сфокусувати сили на першочергові фактори підвищення конкурентоспроможності економіки загалом та окремих підприємств.

Теоретичною основою дослідження стали розробки вітчизняних та зарубіжних учених, законодавчі акти, матеріали міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференцій. Джерелами первинної інформації слугували офіційні статистичні дані Державної служби статистики України. У роботі було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: абстрактно-логічний, методи індукції та дедукції, синтезу й аналізу, узагальнення, порівняння.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення основних передумов підвищення конкурентоспроможності економіки країни необхідне глибоке вивчення і детальний аналіз інноваційної активності підприємств. Проте в економічній літературі немає єдиного підходу до тлумачення цієї категорії. Основні погляди науковців щодо сутності інноваційної активності наведені в таблиці 1.

Таким чином, інноваційна активність – це система взаємопов'язаних наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних дій, результатом яких є розроблення, створення, реалізація і впровадження інновацій у всі сфери соціально-економічного життя не лише підприємства, а й економіки.

Оцінку стану інноваційної активності промислових підприємств України за певний період

Таблиця 1

Сутність інноваційної активності підприємств

Автор	Визначення поняття
А.Г. Пригожий [1]	Динаміка дій підприємства щодо створення інновацій і їх практичної реалізації; є індикатором вектора руху підприємства щодо формування конкурентних переваг в умовах активізації динаміки змін зовнішнього середовища та обмеженості ресурсів.
О.Н. Мельников, В.Н. Шувалов [2]	Творча діяльність (творча енергія) виробників товару або послуги, виражена в досягненні визначених попитом приростів новизни техніко-технологічних, економічних, організаційних, управлінських, соціальних, психологічних та інших показників процесів, товарів або послуг, що пропонуються ринку та виробляються підприємством у конкурентоздатний проміжок часу.
С.В. Мочерний [3]	Цілеспрямована діяльність суб'єктів підприємницької діяльності щодо конструювання, створення, освоєння і виробництва якісно нових видів техніки, предметів праці, об'єктів інтелектуальної власності (патентів, ліцензій та ін.), технологій, а також впровадження досконаліших форм організації праці й управління виробництвом.
І.О. Тарасенко [4]	Спрямованість на реалізацію стратегічних цілей розвитку в умовах ринкової конкуренції з метою забезпечення стійкості функціонування підприємства та його успішності у довгостроковій перспективі.
А.Ю. Реустов [5]	Комплексна внутрішня характеристика, що заснована на властивостях, здібностях і компетенціях підприємства як споживача та постачальника інноваційного продукту.
В. Зорін [6]	Управлінська діяльність, що враховує потреби ринкової економіки в безперервному оновленні товарів, послуг, технологій та виявляється: 1) у прагненні перемагати в конкурентній боротьбі за рахунок новизни, досконалості і якості продукції, підтримки творчих, ініціативних працівників; 2) у готовності до організаційних змін, до зламу управлінських структур у відповідь на коливання ринку та ін.
О.М. Белоусова[7]	Управлінська категорія, серед основних ознак якої: якість інноваційної стратегії; рівень мобілізації інноваційного потенціалу; рівень притягнутих капіталовкладень – інвестицій; методи, культура, орієнтири, використовувані у проведенні інноваційних змін; обґрунтованість реалізованого рівня інноваційної активності; відповідність реакції підприємства характеру конкурентної стратегічної ситуації; швидкість (темп) розробки та реалізації інноваційної стратегії.
Закон України «Про інноваційну діяльність» [8]	Діяльність, що спрямована на використання, комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Джерело: узагальнено автором за даними [1–8]

часу можливо здійснити за допомогою аналізу рівня і динаміки певної низки показників.

У таблиці 2 узагальнено основні погляди сучасних учених щодо показників, які більш детально характеризують розвиток інноваційної діяльності.

Як бачимо, множинність методологічних підходів щодо кількості та сутності показників економічної активності вказує на відсутність єдиної системи оцінювання. Це негативно впливає на теоретичну та практичну якість аналізу інноваційного розвитку не лише окремого підприємства, але й економіки загалом.

На нашу думку, для більш детального аналізу інноваційної діяльності підприємств необхідно проаналізувати саме такі показники, як:

- 1) кількість підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність;
- 2) обсяг витрат на інноваційну діяльність;
- 3) кількість підприємств, що впроваджують інновації;
- 4) кількість впроваджених нових технологічних процесів;
- 5) кількість освоєних у виробництві інноваційних видів продукції;
- 6) кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію;
- 7) обсяг реалізованої інноваційної продукції.

Саме вони дадуть можливість оцінити реальний стан розвитку інноваційної діяльності в кра-

їні, визначити пріоритетні напрями та сильні сторони, створювати інноваційний продукт, який буде конкурентоспроможний на світовому ринку.

Висновки. Як показали результати дослідження, серед сучасних учених не існує єдиної думки щодо сутності інноваційної активності, проте зі впевненістю можна стверджувати, що інновації – це інструмент підвищення конкурентоспроможності та вирішення не лише локальних, але і глобальних проблем.

При цьому стан економіки безпосередньо впливає на зародження, розвиток і результати інвестиційної діяльності. Саме тому органи державної влади повинні бути зацікавлені у підвищенні вітчизняної конкурентоспроможності завдяки створенню та реалізації інноваційної стратегії через формування інноваційного середовища, стимулювання інноваційної активності підприємництва, вкладення інвестицій в інновації, формування й активізацію системи підвищення конкурентоспроможності економіки, розвиток інноваційної діяльності підприємств і виробництва високотехнологічних продуктів.

Слід також відмітити, що для інноваційного розвитку економіки України та формування ефективних інноваційних стратегій необхідно скористатися досвідом передових країн світу, що дасть можливість досягти високих результатів із меншими фінансовими та трудовими витратами за більш короткий проміжок часу.

Таблиця 2

Основні погляди щодо показників оцінки інноваційної активності підприємств

Автор	Сутність показника
С. В. Шешегов [9]	Співвідношення отриманих результатів від інноваційної діяльності та витрачених на неї ресурсів
	Співвідношення інвестицій в основний капітал та витрат на технологічні інновації харчової промисловості.
	Співвідношення витрат на придбання машин, обладнання і нових технологій та інвестицій в основний капітал.
Д. Хомутський [10]	Коефіцієнт рентабельності інновацій (фінансовий результат від інноваційної діяльності / витрати на інновації).
	Частка виручки від реалізації нових продуктів у загальному обсязі прибутку за останні n років.
	Відносне зростання ринкової вартості компанії порівняно з відносним зростанням галузевого ринку за останні n років.
	Кількість нових продуктів, сервісів та бізнесів, які компанія вивела на ринок за останні n років.
	Кількість інноваційних ідей, висунутих співробітниками компанії упродовж останніх n місяців.
	Відношення реалізованих інноваційних ідей до загального числа висунутих пропозицій.
	Частка клієнтів, які вважають організацію інноваційною, до їх загальної кількості.
	Інноваційний індекс, що враховує кількість висунутих новаторських ідей, відсоток залучення персоналу в інноваційний процес, зростання продажів компанії у результаті інноваційної активності та кількість отриманих організацією патентів.
М.С. Абібулаєв [11]	Індекс витрат на інноваційну діяльність.
	Індекс випуску інноваційного продукту.
	Індекс власних коштів фінансування інноваційної діяльності.
	Індекс нової техніки і технології.
В.О. Биков [12]	Якість і ефективність розроблення та реалізації інноваційної стратегії, її зрозумілість персоналу організації.
	Ефективність організації інноваційних процесів і рівень інноваційної культури персоналу організації – від вищого керівництва до рядових співробітників.
	Якість та ефективність управління процесами життєвого циклу інновацій та результативність цих процесів.
	Якість та ефективність управління та виконання процесів забезпечення, насамперед процесів забезпечення ресурсами (кадровими, інфраструктурними, виробничого середовища, інформаційними та фінансовими ресурсами).
Є.В. Яковенко [13]	Параметри інноваційного потенціалу підприємства – обсяг фактичних витрат на інноваційні розробки; питома вага чистого прибутку, спрямована на інновації, %; питома вага працівників, що беруть участь в інноваціях, у загальному числі зайнятих, %.
	Параметри оновлення продукту – середній життєвий цикл інновацій, років; частка принципово нових продуктів (послуг), % у загальному обсязі; коефіцієнт оновлення продукції.
	Параметри конкурентоспроможності продукту – диференціація продукту (число нових видів); частка ринку, %.
	Параметри експортної орієнтації продукту – питома вага іноземних покупців, %; питома вага експортованої продукції, %.
	Параметри ефективності інноваційної діяльності, приріст кількості покупців, %; зниження витрат на виробництво продукції, зростання прибутку, %
П. О. Белов [14]	Кількість раціоналізаторських пропозицій.
	Очікуваний економічний ефект на одного робітника.
	Відсоток впровадження нововведень.
	Відсоток охоплення (яка частина працівників задіяна в реалізації інновацій).
В.Й. Жежуха [15]	Показники, що характеризують технологічні параметри інноваційності (рівень гнучкості технологічного процесу, рівень прогресивності технологічного процесу).
	Показники, що характеризують економічні параметри інноваційності (рівень рентабельності витрат на переналадження технологічного процесу, термін окупності капітальних витрат на переналадження технологічного процесу для виготовлення нової чи удосконаленої продукції).

Закінчення таблиці 2

Т. Гринько [16]	Якість інноваційної стратегії.
	Рівень використання інноваційного потенціалу.
	Обсяг залучених капіталовкладень (інвестицій).
	Якість методів, що використовуються у введенні інновацій.
І. Окландер [17]	Кількість промислових підприємств, які займалися інноваційною діяльністю.
	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку.
	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для підприємства.
	Впроваджено нових технологічних процесів.
Л.О. Кравченко [18]	Впроваджено інноваційних видів продукції.
	Кількість підприємств, які займалися інноваційною діяльністю.
	Кількість підприємств, які проводили дослідження і розроблення.
	Обсяг реалізованої інноваційної продукції.
Н.М. Сіренко [19]	Чисельність фахівців, зайнятих науковою та науково-технічною роботою.
	Загальний обсяг фінансування наукових та науково-технічних робіт.
	Фінансування інноваційної діяльності.
	Кількість зареєстрованих об'єктів промислової власності.
	Чисельність підприємств, які впроваджували інновації.
	Обсяг реалізованої інноваційної продукції.

Джерело: узагальнено автором за даними [9–19]

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. А.Г. Пригожий Методы оценки инновационной активности промышленных предприятий. Офіційна сторінка порталу електронної бази даних «Банк работ». URL: www.bankrobot.com, <26.10.2009>.
2. Мельников О.Н., Шувалов В.Н. Инновационная активность как фактор повышения конкурентоспособности предприятия. Офіційна сторінка порталу електронної бібліотеки «Библиотека креативной экономики». URL: <http://creativesopomtu.ru>, <26.10.2009>.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
4. Тарасенко І.А. Оценка инновационной активности предприятия в системе стратегического управления / І.А. Тарасенко, О.Н. Королько
5. К.С. Беаявская // Актуальні проблеми економіки. 2009. № 9 (99). С. 133–141.
6. Реустов А.Ю. Анализ ресурсной, результатной и статической компонент инновационной активности организации // Инновации. Инвестиции. 2011. № 33. URL: www.uecs.ru/component/content/article/650.
7. Зорин В. Евразийская мудрость от А до Я: толковый словарь / В. Зорин. URL: <http://terme.ru/dictionary/470/word/inovacionaja-aktivnost>.
8. Белоусова О.М. Сравнительный анализ инновационной активности субъектов Российской Федерации / О.М. Белоусова. М.: Издательство «Академия Естествознания». 2011. URL: <http://www.monographies.ru/142>.
9. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 14. С. 177–182.
10. Шешегов С.В. Показатели оценки уровня инновационности в пищевой промышленности / С.В. Шешегов. URL: <http://economics.open-mechanics.com/articles/204.pdf>.
11. Хомутский Д. Как измерить инновации / Д. Хомутский // Управление компанией. 2006. № 2. С. 8–11.
12. Абибуллаев М.С. Теоретико-методические основы оценки инновационного развития предприятий / М.С. Абибуллаев // Стратегія економічного розвитку України. 2004. № 15. С. 80–87.
13. Быков В. А. Измеримая инновационная организация / В.А. Быков, М.Г. Круглов // Промышленная политика в Российской Федерации. 2008. № 10. С. 41–46.
14. Яковенко Е.В. Методические аспекты оценки инновационной активности туроператоров Крыма / Е.В. Яковенко // Культура народов Причерноморья. 2010. № 196. С. 230–234.
15. Белов П.А. Инновационно-активный тип предприятия: теоретический и прикладной аспекты: / П.А. Белов. URL: <http://w3.ivanovo.ac.ru/win1251/science/avtoreferat/belov.doc>
16. Жежуха В.Й. Метод оцінювання інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств / В.Й. Жежуха // Економіка та держава. 2011. № 6. С. 24–29.
17. Гринько Т. Щодо інноваційного потенціалу як складової інноваційної активності підприємства / Т. Гринько // Економіст. Науковий журнал. 2010. № 2 С. 56–58.
18. Окландер І. Кластерний аналіз інноваційно-активних підприємств Одеської області / І. Окландер // Економіст. Науковий журнал. – 2010. – № 1. – С. 41-45.
19. Кравченко Л. О. Інноваційна активність підприємств у агропромисловому комплексі країни / Л. О. Кравченко // Економічні науки. Збір. наук. праць. – 2011. – Вип. 8 (29). – С. 58-64.
20. Сіренко Н. М. Вплив інноваційної активності на сталий економічний розвиток / Н. М. Сіренко // Наукові праці. Науковий журнал. – № 72. – С. 41-43.